

Täysistunto

Tiistai 23.6.2020 klo 19.44—20.00

2. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 36 ja 55 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 90/2020 vp

Toimenpidealoite TPA 39/2020 vp

Valiokunnan mietintö HaVM 13/2020 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 2. asia. Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö HaVM 13/2020 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä.

Keskustelu

19.45 **Riikka Purra ps** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia. Tämä liittyy tietenkin koronavirusepidemiaan, ja muutos on osa kuntatalouden toimenpidepakettia. Näillä ehdotetuilla muutoksilla korvataan epidemiasta kunnille vuonna 2020 aiheutuvaa kustannusten kasvua ja verotulojen heikkenemistä yhteensä 722,3 miljoonaa euroa. Valiokunta esittää, että kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosenttia korotettaisiin 0,03 prosenttiyksiköllä hallituksen esityksessä ehdotetun 0,05 prosenttiyksikön sijaan. Tämän valtionosuusprosentin muutoksen tarkoituksena on ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalouksien palveluista annettuun lakiin ehdotetusta iäkkäiden henkilöiden tehostetun palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon henkilöstömitoituksesta vuonna 2020 aiheutuvien kustannusten korvaaminen kunnille.

Valiokunta toteaa tämän tukipaketin olevan kuntakentälle erittäin tarpeellinen. Epidemialla ja sen rajoitustoimilla on ollut vaikutuksia kaikkiin kuntiin. Ne vaihtelevat alueellisesti epidemian levinneisyyden mukaan, ja niihin vaikuttavat lisäksi kunnan väestö- ja elinkeinorakenne sekä rahoitusrakenne. Valiokunta pitää sen vuoksi perusteltuna, että kuntatalouden tukipaketti koostuu neljästä eri osiosta, mikä mahdollistaa erilaisten vaikutuskanavien huomioonottamisen. Hallintovaliokunta pitää tärkeänä, että kuntatalouden tukipaketin suurin osa eli tämä valtionosuuden korotus jakaantuu osioihin, joiden laskentaperusteet pyrkivät korvaamaan erikseen erityyppisiä talousvaikutuksia. Valtionosuuteen tehtävien lisäysten vaikutukset eri kuntiin vaihtelevat sen mukaan, mikä on kunnan asukasmäärä, alle 18-vuotiaiden asukkaiden määrä ja 65 vuotta täyttäneiden asukkaiden määrä sekä verovuoden verontilityksessä sovellettava kunnallisveron jako-osuus ja verotulojen ja valtionosuuksien osuus kunnan tuloista. Kun euromääräisesti näitä tarkastellaan, niin merkittävä osa lisäyksistä kohdentuu erityisesti suurimmille kaupungeille. Noin kolmannes valtionosuuden lisäyksistä kohdentuu Uudellemaalle. Koronavirusepidemian talousvaiku-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 101/2020 vp

tukset painottuvat voimakkaimmin näille alueille. Asukasta kohden tarkasteltuna kuitenkin kaikki kunnat saavat merkittävän valtionosuuden lisäyksen vuonna 2020.

Valtionosuuslain muutosehdotuksen ulkopuolisena toimenpiteenä mutta kuitenkin osana tukipakettia neljänteen lisätalousarvioesitykseen sisältyy sairaanhoitopiireille 200 miljoonan euron avustus koronavirustilanteen aiheuttamien kustannusten ja alijäämien kompensointiin. Valiokunta on aiemmin julkisen talouden suunnitelmasta antamassaan lausunnossa todennut, että kunnille ja sairaanhoitopiireille syntyy kriisin johdosta myös varautumiseen liittyviä kustannuksia, ja kiinnittänyt huomiota kiireettömän hoidon lykkääntymisen vaikutuksiin.

Hallituksen esityksessä on suuntaa-antavasti arvioitu, että koronakriisin yhteisvaikutus kuntatalouteen olisi noin 1,6—2 miljardia euroa. On kuitenkin hyvin vaikea erottaa, mikä johtuu suoraan koronavirusepidemian vaikutuksesta ja mikä jo muutenkin kuntien historiallisen vaikeasta tilanteesta ja ylipäättänsä talouden vaimeasta kehityksestä. Hallintovaliokunta pitää tärkeänä, että on ryhdytty nopeasti toimenpiteisiin, jotta kuntien edellytykset huolehtia peruspalveluista eivät vaarantuisi. Siihen, miten kuntatalous sitten kokonaisuutena toipuu, vaikuttaa paljon muun muassa se, miten elpyminen käynnistyy, ja myös rakenneuudistuksilla vaikutetaan kuntien taloudelliseen ahdinkoon. Joka tapauksessa epidemian vaikutuksia ja tukipaketin riittävyttä on edelleen seurattava ja tukea tarpeen mukaan lisättävä, ja tukemiseen on syytä varautua myös tämän vuoden jälkeen.

Hallintovaliokunnan saaman tiedon mukaan henkilöstömitoituksesta ja siihen liittyvistä tietojärjestelmämuutoksista ja koulutuksesta aiheutuva arvioitu kustannus on noin 12,7 miljoonaa euroa vuodelle 2020, jos laki siis tulee voimaan 1.10.2020. Tästä seuraa, että hallituksen esityksessä ehdotettua kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosenttia on tarpeen muuttaa. Ja kuten todettua, valiokunta esittää tässä, että sitä korotetaan 0,03 prosenttiyksiköllä hallituksen esityksessä olevan 0,05 prosenttiyksikön sijasta, jolloin uusi valtionosuusprosentti on 25,49 ja kuntien omarahoitusosuus siis 74,51. Näiden prosenttien saaminen aikaan ei ollut aivan yksinkertaista. Valiokuntaneuvos teki jälleen suuren urakan, jotta saimme tämän mietinnön tänne saliin tänään, mutta tässä ne prosentit nyt ovat.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta kannattaa valtionosuuden korotusta ja pitää ylipäättänsä neljänteen lisätalousarvioesitykseen sisältyvää tukipakettia kuntakentälle erittäin tarpeellisenä. Tässä käsittelyssä mukana oli toimenpidealoite 39/2020 vp, jossa samoin ehdotetaan, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin kuntien pelastusohjelman luomiseksi koronakriisin aikana. Tämä toimenpidealoite sisältää myös muita ehdotuksia tällaisen kuntaohjelman toimenpiteiksi, ja tässä hallituksen esityksessä ehdotettu valtionosuuksien korotus muodostaa suurimman osan koronavirusepidemiaan liittyvää kuntatalouden tukipakettia. Näiltä osin hallintovaliokunta esittää, että tämä toimenpidealoite hylätään.

Nämä toimenpiteet otetaan tässä muuten huomioon. Ja edellä esitetyt muutokset huomioiden hallintovaliokunta esittää, että tämä esitys siis hyväksytään muutettuna, ja meidän mietintömme oli yksimielinen.

19.52 Anna-Kaisa Ikonen kok: Arvoisa puhemies! Kunnat ovat toimineet etulinjassa koronanvastaisissa toimissa ja kriisistä selviämisessä ja nousussa. Tästä syystä voi sanoa, että on hyvin tärkeää, että huolehdimme siitä, että kunnat ovat toimintakykyisiä ja niillä on myöskin riittävät resurssit toimia niin asukkaitten, ihmisten kuin yritystenkin tukena. Koronakriisin myötä kuntatalous on kuitenkin samalla joutunut vapaapudotukseen, kun menot ovat kasvaneet ja tulot romahtaneet, ja jo ennestään historiallisen vaikeassa tilanteessa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 101/2020 vp

olleen kuntatalouden on arvioitu heikkenevän koronan seurauksena lähemmäksi 2 miljardia euroa tänä vuonna. Menemättä esityksen yksityiskohtiin voin todeta, että tämä esitys on kunnille hyvin tärkeä, vaikkakin tämä ratkaisee vain noin puolet kuntien tarpeista ja tuen tarve tulee jatkumaan myöskin seuraavina vuosina.

Haluan tässä samassa yhteydessä myöskin kiittää hallintovaliokuntaa siitä, että osana kokonaisuutta otettiin käsittelyyn huhtikuun alussa jättämäni toimenpidealoite kuntien pelastusohjelman laatimisesta. Vaikka toimenpidealoite koski kuntien toimintaa laajemmin talouden osalta, sen keskeinen esitys niin sanotusta kuntamiljardista, joka jakautuisi kunnille ja sairaanhoitopiireille ja kompensoisi sekä koronasta syntyneitä kuluja että menetettyjä tuloja, tuli asiasisällöllisesti kohtuullisen hyvin vastatuksi tässä hallituksen esityksessä. Tästä kiitos.

19.54 Piritta Rantanen sd: Arvoisa puhemies! Kyseessä on siis ehdotus, jolla kuntien peruspalveluiden valtionosuutta korotetaan koronaviruksen aiheuttamien kustannusten kattamiseksi ja verotulojen laskun aiheuttamien taloudellisten haasteiden helpottamiseksi. On selvää, että mikään raha ei riitä kattamaan kaikkia koronan aiheuttamia menetyksiä, ja lisäksi kuntien tilanne on ollut vaikea jo ennen tätä kriisiäkin. On kuitenkin todella tärkeää, että hallitus on asiaan nopeasti tarttunut ja apua on tämän lisäksi tulossa myös sairaanhoitopiireille, jotta koronan aiheuttamat kulut eivät kumuloidu sitä kautta myös kuntien kontolle.

Pandemialla ja sen rajoitustoimilla on ollut vaikutusta kaikkiin kuntiin, vaikkakin kriisin vaikutukset ovat erilaisia eri kunnissa. Kouluissa, päiväkodeissa, kirjastoissa ja monissa muissa palveluissa on jouduttu tekemään erityisiä järjestelyjä, ja ne ovat olleet kaikkia kuntia koskevia. Tukikokonaisuus koostuukin nyt useasta eri toimenpiteestä juuri sen vuoksi, että kriisi on kohdellut kuntia eri lailla. Sillä on tarkoitus turvata kuntien peruspalveluiden järjestämistä, ja tuki tulee todella tarpeeseen.

Valiokuntakin pitää tärkeänä, että suurin osa tukipaketista tulee valtionosuuden korotuksena, joka jakaantuu osioihin, joilla pyritään kompensoimaan erityyppisiä talousvaikutuksia kunnille. Valtionosuuteen tehtävät lisäykset riippuvat muun muassa kuntien asukasmäärästä, alle 18-vuotiaiden ja 65 vuotta täyttäneiden määrästä. Kuntien peruspalveluiden valtionosuus on yleiskatteellinen valtionosuus, eli kunnat saavat itse päättää siitä, kuinka sen kohdentavat. Valiokuntakin pitää tärkeänä, että tämän korotuksen avulla turvataan peruspalveluiden järjestämisen edellytyksiä ja helpotetaan poikkeustilanteesta johtuvia kuntien talouden haasteita hallituksen esityksessä tarkoitettulla tavalla.

Huomionarvoista on myös se työmäärä, jota kunnissa on jouduttu nopeasti kriisin keskellä tekemään. Siitä syystä valiokunta kiinnittää huomiota myös opetus- ja kulttuuriministeriön määrärahalisäyksiin, jotka on haettava erillisten hakumenettelyiden kautta. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että hakumenettelyillä ei aiheuteta tarpeetonta hallinnollista taakkaa kunnille.

Arvoisa puhemies! Huomionarvoista on myös se tahtotila, että koko kuntakenttä tarvitsee taloutta ja toimintaedellytyksiä vahvistavia toimenpiteitä ja pitkän aikavälin suunnitelman näiden haasteiden selättämiseksi.

19.56 Aki Lindén sd: Arvoisa puhemies! Kiinnitän huomiota kohtaan, joka hallintovaliokunnan mietinnössä, ainakin sitä käsiteltäessä valiokunnassa, oli numeroitu kohdaksi 9, missä käsitellään tätä sairaanhoitopiireille kohdennettavaa tukea, joka on — niin kuin täs-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 101/2020 vp

sä todetaan — eräs kokonaisuuden osista, eikä sinänsä liity suoraan tähän peruspalvelujen valtionosuuteen vaan on oma erillinen tukimuotonsa. Se on sillä tavalla haastava. Tiedän, että siitä ollaan järjestetty neuvottelutilaisuuksia sairaanhoitopiirien kanssa, mutta haluan tässä ihan lyhyesti kuvata, mitä haasteita siihen liittyy. Nimittäin suuri osa niistä alijäämisistä, joita sairaanhoitopiireille on nyt kertynyt tämän koronakevään aikana, ei johdu tehdyistä ylimääräisistä tai aiempaa suuremmista työmääristä vaan siitä, että tulot ovat pienentyneet sen seurauksena, että sellaiset palvelut, joita normaalisti tuotetaan kunnille ja joista sairaanhoitopiirit laskuttavat suoriteperusteisesti ja potilaskohtaisesti kuntia, ovat jääneet kertymättä. Eli tässä on monen eri yhteisvaikutusta.

On ollut tietenkin lisäkuluja erityisesti niillä alueilla, missä on ollut paljon tehohoitopotilaita, kuten täällä Uudenmaan alueella. Sitten on tämä, minkä äsken mainitsin, että on voitu tehdä vähemmän niin sanottua tavanomaista hoitoa, osin johtuen siitä, että potilaat eivät ole hakeutuneet hoitoon tai eivät ole saaneet lähetteitä hoitoon, osin johtuen siitä, että sairaala on itse omana suunnitelmanaan ajanut kiireetöntä hoitoa alas. Sitten on tilanne, että syksyllä joudutaan tekemään taas vastaavasti enemmän tätä hoitovelan lyhentämistä, mutta siitä saadaan sitten taas kunnilta laskutusta. Kaikkien näiden yhteisvaikutus on hyvin monimutkainen, mutta olen ymmärtänyt, että sosiaali- ja terveysministeriö on aika huolella perehtynyt tähän ja yhdessä sitten sairaanhoitopiirien kanssa hakee mahdollisimman oikeudenmukaisen rahoitusmallin tähän.

Vielä toisena asiana ihan lopuksi lyhyesti se, mihin valiokunnan puheenjohtaja viittasi ja jota tänään käsitelimme myös aikaisemmin, tämä 12,7 miljoonaa tästä vanhustenhuollon henkilömitoituksesta johtuen. Siihenhän liittyy tosiaan erilaisia lukuja, joita saatiin vasta tänään täsmennettyä. Sinänsä kysymys ei ollut mistään väärinkäsityksestä vaan siitä, että sen tänä vuonna kolmeksi kuukaudeksi lisättävän henkilöstön meno-osuus on 1,62 miljoonaa mutta kun otetaan huomioon myös tämä toinen asia tässä laissa, eli tämä RAI-menetelmä, jolla yhdenvertaisesti arvioidaan vanhuksia — se on tietojärjestelmä, ja se aiheuttaa kuluja — ja sen lisäksi sitten koulutuskulut, niin näistä kaikista kertyy se 12,7, joka ei ole siis 17,7, joka olisi tullut kyseeseen silloin, jos tämä laki olisi astunut voimaan 1.8.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 90/2020 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisälön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.